

Ed.

49. Frumvarp til laga

[47. mál]

um breyting á lögum nr. 86 5. júní 1947, um þjóðleikhús.

Flm.: Tómas Karlsson.

1. gr.

Við 3. gr. laganna bætist svo hljóðandi málsgrein:

Heimilt skal þjóðleikhússtjóra að ráða til eins árs í senn á kjör fastra leikara, í hæsta launaflokki, rithöfund til að rita íslensk leikrit. Skal viðkomandi leikritahöfundur skila minnst einu íslenzku leikverki í lok starfsárs, en það er í höndum þjóðleikhússtjóra og þjóðleikhúsráðs að ákveða, hvort eða hvenær verkið verði sýnt. Verði verkið tekið til sýningar, skal leikritahöfundurinn fá þóknun fyrir í samræmi við það, sem höfundum íslenzkra verka er greitt fyrir leikrit þau, sem tekin eru til sýningar í þjóðleikhúsinu.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Með frumvarpi þessu til laga er lagt til, að þjóðleikhússtjóra verði heimilað að ráða til starfa í þjóðleikhúsinu leikritahöfund eftir eigin vali. Skal starfstími höfundarins ákveðast til eins árs í senn. Þjóðleikhússtjóri metur það svo hverju sinni ásamt þjóðleikhúsráði, hvort verk þau, sem höfundur ritar á starfsárinu, þykja heppileg til sýningar í þjóðleikhúsinu. Ætlazt er til, að höfundurinn haldi höfundarrétti sínum óskertum til þeirra verka, er hann semur á vegum þjóðleikhússins það ár, sem hann er á starfslaunum leikhússins.

Það má öllum vera ljóst, sem eitthvað fylgjast með leiklistarlífi í landinu, að mikill hluti þeirra leikrita, sem hér eru sýnd árlega, er fenginn erlendis frá og þýddur á íslenska tungu. Út af fyrir sig má halda því fram, að þýðingin á þjóðtunguna né nægjanleg aðhæfing og okkur beri að varast að loka gluggunum fyrir þeim gusti, sem hverju sinni fer um heimsbyggðina.

Á hitt er að líta, að þjóð, sem á sér þjóðleikhús og stendur að öflugri leikstarfsemi, bæði hér í höfuðborginni og í kaupstöðum og sveitum, stendur höllum fæti og er í nokkurri hættu menningarlega, ef hún, jafnframt þessum mikla leiklistaráhuga, eflir ekki sínar eigin leikbókmenntir. En það er um þetta atriði eins og svo margt annað í listalífi okkar, að meiri alúð hefur verið lögð við að byggja yfir leiklistina og afla henni góðra túlkunarkrafta en hyggja að hinni bráðnauðsynlegu undirstöðu hennar — íslenskum leikbókmenntum.

Framúrskarandi leikarar íslenzkir þurfa að eyða ákveðnum tíma af dýrmætri ævi sinni við að túlka fyrir áhorfendum hugsanagang persóna í leikbókmenntum annarra þjóða. Er þar ekki átt við hinar eðlilegu og sjálfsögðu sýningar á meistara verkum, sem fyrir löngu eru viðurkennd sem heimsbókmenntir í þessari grein, heldur þau verk erlend, sem tekin eru hér til sýningar til að fylla verkefnaskrá leikhúsa og áhugamannahópa, vegna þess að ekki er stöðugt hægt að endursýna hinn takmarkaða fjölda íslenzkra leikrita, sem samanlagt mynda leikbókmenntir okkar í dag, sem eru því miður enn of fátæklegar. Oft er í þessum erlendu leikritum lítið að finna fyrir íslenska áhorfendur. Þau eru mörg hver léttvæg og ætluð til stundargamans með þjóðum, sem eru alls ólíkar okkur. Leikhúsgestir verða að leggja að sér við að komast inn í og skilja annarlegan heim og viðhorf, og leikarar verða að túlka tilfinningar, sem oft eiga lítið erindi til íslenzkra leikhúsgesta, m. a. vegna þess, að mannleg vandamál og mannleg gleðiefni okkar eru öll önnur. Þetta þýðir tvískinnung og takmarkanir í listaproska, sem hættulegt er leiklistarlífi okkar í heild, þegar horft er til framtíðar.

Íslendingum er nauðsynlegt að efla leikbókmenntir sínar. Um það vottar mikill og sívakandi leiklistaráhugi, bæði meðal almennings og þeirra mörgu, sem leggja sig fram um að ná vænlegum árangri í leiklist. Bezt er að vinna að þessari eflingu innan leikhúsanna sjálfra, svo að höfundarnir séu hverju sinni í sem nánustum tengslum við leikarana og leiksviðið, þar sem verk þeirra verða flutt. Eðlilegt er, að leikhúsin setji ákveðin skilyrði og ákveðnar takmarkanir, sem miði að því að tryggja sem beztan og skjótastan árangur. En með því að tengja höfundana við leikhúsin, eins og hér er gert ráð fyrir varðandi þjóðleikhúsið, er verið að hjálpa leikhúsunum út úr þeim vítahring, sem erlendu leikritin verða þeim, ef á að styðjast við þau til langframa í jafnríkum mæli og nú og allt bendir til að verði í framtíðinni, verði íslensk leikritun ekki stórlega eflð.

Hér vantar framboð af góðum íslenskum leikhúsvörkum. Og þeir, sem fylgjast með verkefnaskráum leikhúsa, sjá, að óhjákvæmilegt er að efla íslenskar leikbókmenntir, svo að þær reynist nægar þeim ágæta umbúnaði, sem þegar er fyrir hendi og fyrirhugaður er — og einnig til að svara miklum og sívaxandi leiklistaráhuga almennings. Með því að tengja leikritahöfundana við leikhúsin og skapa þeim hin réttu starfskilyrði ætti þetta að takast.

Hér er aðeins farið fram á, að heimild verði í lögum til handa þjóðleikhússtjóra að styðja að þeirri þróun, sem hér var drepið á, til eflingar íslenskum leikbókmenntum, með því að ráða leikritahöfund að leikhúsinu stuttan tíma í senn, og mætti þar með reyna á nokkra efnilega rithöfunda á fáum árum. Þyki þessi tilraun skila góðum ávöxtum og þyki að henni fengur íslenskum leikbókmenntum, mætti rýmka þessi heimildarákvæði laganna þannig, að ráða mætti fleiri en einn leikritahöfund í senn til starfa við þjóðleikhúsið. Flutningsmaður telur fráleitt að draga í efa áhuga þjóðleikhússtjóra í þessu sambandi. Að eflingu íslenskra leikbókmennta ber þjóðleikhúsinu að stuðla. Að öðrum kosti kiknar það undir nafni, því hvað er íslenskt þjóðleikhús án íslenskra leikbókmennta?